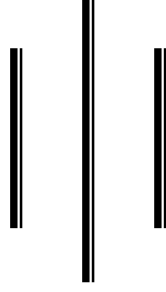
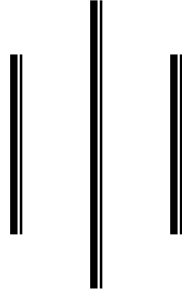

बुटवल नगरपालिकामा महिला सशक्तिकरण एक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय समाजशास्त्र/
मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत समाजशास्त्र स्नातकोत्तर उपाधिको
आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको निमित्त प्रस्तुत गरिएको

शोध-पत्र

प्रस्तुतकर्ता

मायादेवी बज्राचार्य

रोल नं.- २१०१ ०६२/६३

त्रि.वि. दर्ता नं.: ३२-०६२४२६-४

परीक्षा रो.नं.: २८०१३७

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

२०६५

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रमअनुसार स्नातकोत्तर तह दोश्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि मेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा मायादेवी बज्राचार्यले “बुटवल नगरपालिकामा महिला सशक्तिकरण: एक अध्ययन” शीर्षकमा यो शोधपत्र तयार गर्नुभएको छ । एक महत्वपूर्ण विषयमा स्थलगत सर्वेक्षण गरी शोधपत्र तयार गरिएको हुनाले निजको कार्यप्रति सन्तुष्टि प्रकट गर्दै मूल्याङ्कनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

डा. समिरा लुइटेल्
प्राध्यापक
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र
केन्द्रीय विभाग,
त्रि.वि. कीर्तिपुर ।

मिति:- २०६५/१२/२८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय समाजशास्त्र/
मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागका छात्रा मायादेवी बज्राचार्यले “बुटवल नगरपालिकामा
महिला सशक्तिकरण: एक अध्ययन” शीर्षकमा तयार गरेको शोधपत्र समाजशास्त्र
विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधिको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि उचित
भएकाले स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

विभागीय प्रमुख

प्रा. डा. ओम गुरुङ

शोध निर्देशक

प्रा. डा. समिरा लुइटेल्

वाह्यपरीक्षक

मिति:- २०६५/१२/२८

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागद्वारा निर्धारित पाठ्यक्रमअनुसार स्नातकोत्तर तहको आवश्यकता परिपूर्तिका लागि “बुटवल नगरपालिकामा महिला सशक्तिकरण: एक अध्ययन” शीर्षकमा यो शोधपत्र तयार पारिएको छ । यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य बुटवल नगरपालिकामा महिला सशक्तिकरणका लागि हालसम्म भएका प्रयासहरूको समिक्षा गर्ने र महिला सशक्तिकरण कार्यक्रमबाट महिलाहरूको आर्थिक र सामाजिक विकासमा परेको प्रभाव र परिवर्तनको अध्ययन गर्ने रहेको छ ।

आफ्नो व्यक्तिगत एवम् अध्यापन सम्बन्धी व्यस्तताको बावजूद पनि प्रस्तावना लेखनदेखि शोधपत्रको अन्त्यसम्म अमूल्य समय प्रदान गरी अध्ययनलाई सम्पन्न गर्न आवश्यक निर्देशन र सहयोग पुऱ्याउनु हुने आदरणीय गुरुमा तथा शोधनिर्देशक सह-प्राध्यापक डा. समिरा लुइटेल्प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । अध्ययनको लागि स्वीकृति प्रदान गर्ने विभागीय प्रमुख प्राध्यापक डा. ओम गुरुङ र अध्ययन सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्ने गुरु श्री नवीन रावलज्यू साथै समाजशास्त्र विषयको अध्ययनमा विभिन्न पक्षको ज्ञान प्रदान गरी शोधपत्र लेखन गर्न सक्षम बनाउने समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुरका सम्पूर्ण गुरु तथा गुरुमाज्यूहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

अध्ययनका लागि तथ्याङ्क संकलन गर्ने क्रममा सहयोग गर्नु हुने बुटवल नगरपालिकाका सामाजिक विकास शाखाका प्रमुख र कर्मचारीहरू, आमा जागरण समूहका अध्यक्षहरू, वडाका सचिव र कर्मचारीहरू, समाजसेवीहरू र नमुना महिलाहरूप्रति धन्यवाद दिन चाहन्छु । प्रस्तुत शोधपत्र छोटो समयमा शुद्धताका साथ कम्प्युटर टाइप गरी सहयोग पुऱ्याउनु हुने श्री फर्सुराम घिमिरेप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । साथै शोधपत्र लेखन कार्यमा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा विभिन्न सल्लाह र सुझाव दिनु हुने महानुभावहरूप्रति पनि आभार व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा यो शोधपत्र तयार पार्ने सिलसिलामा अध्ययन र लेखन कार्यमा उपयुक्त घरायसी वातावरण मिलाई निरन्तर सहयोग गरिरहने श्रीमान श्री आनन्दमान सिंह शाक्यज्यूप्रति हृदयदेखि नै कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

मिति :- २०६५/१२/२८

मायादेवी बज्राचार्य

विषय सूची

शीर्षक	पृष्ठ सं.
सिफारिस पत्र	I
स्वीकृति पत्र	II
कृतज्ञता ज्ञापन	III
विषय सूची	IV
तालिका सूची	VI
चित्र सूची	VII
परिच्छेद-एक : परिचय	१-८
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि (Background of the Study)	१
१.२ समस्याको कथन (Statement of the Problem)	४
१.३ अध्ययनको उद्देश्य (Objectives of the Study)	५
१.४ अवधारणागत खाका (Conceptual Framework)	५
१.५ अध्ययनको औचित्य (Significance of the Study)	६
१.६ अध्ययनको सिमा (Limitations of the Study)	७
परिच्छेद-दुई : सन्दर्भ साहित्यको अध्ययन	९-२७
२.१ नेपालमा महिलाको अवस्था	९
२.२ लैङ्गिक सम्बन्ध	१६
२.३ सशक्तिकरणको अवधारणा	१७
२.४ सशक्तिकरणको अर्थ	१८
२.५ सशक्तिकरणको सूचकहरू	१९
२.६ महिला र सशक्तिकरण	२१
२.७ नेपाली महिला र सशक्तिकरण	२५
परिच्छेद-तीन : अनुसन्धान पद्धति	२८-३२
३.१ अनुसन्धान ढाँचा (Research Design)	२८
३.२ अध्ययन क्षेत्रको छनौट (Selection of Study Area)	२९
३.३ तथ्याङ्कको स्रोतहरू र प्रकृति (Nature and Sources of Data)	२९
३.४ नमुना छनौट प्रक्रिया (Process of Sampling)	२९

३.५	तथ्याङ्क संकलनको साधन र तरिका (Tools and Techniques of Data Collection)	३०
३.६	तथ्याङ्क विश्लेषण र विवेचना (Analysis & Interpretation of Data)	३१
३.७	तथ्याङ्क संकलनको समस्याहरू (Problems of Data Collection)	३१
परिच्छेद-चार : अध्ययन क्षेत्रको परिचय		३३-४४
४.१	बुटवल नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय	३३
४.२	बुटवल नगरपालिकाको संगठनात्मक स्वरूप	३५
४.३	महिला सशक्तिकरणका लागि संगठित निकायहरू	३७
४.४	आमा जागरण समूह	३९
४.५	महिला शसक्तिकरणका लागि भएका प्रयासहरू	४१
परिच्छेद-पाँच : महिला र सशक्तिकरण कार्यक्रमको पृष्ठभूमि		४५-५८
५.१	महिलाको पृष्ठभूमि	४५
५.२	महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम	५५
	५.२.१ आयमूलक तालिम	५६
	५.२.२ चेतनामूलक तालिम	५७
परिच्छेद-छ : महिलामा सशक्तिकरण कार्यक्रमको प्रभाव		५९-७२
६.१	आर्थिक पक्षमा प्रभाव	५९
६.२	सामाजिक पक्षमा प्रभाव	६७
परिच्छेद-सात : सारांश र निष्कर्ष		७३-७९
७.१	सारांश	७३
७.२	निष्कर्ष	७५
सन्दर्भ सामग्री		७७
परिशिष्टहरू (१-७)		i-xi
नगरपालिकाको नक्शा		
फोटोहरू		

तालिका सूची

तालिका नं.	शीर्षक	पृष्ठ सं.
तालिका नं. १	: महिला र पुरुषको साक्षरता दर (प्रतिशत)	१२
तालिका नं. २	: जनसांख्यिकीय अवस्था-२००१ (प्रतिशतमा)	१३
तालिका नं. ३	: प्रतिनिधिसभामा महिला सहभागिता	१३
तालिका नं. ४	: राष्ट्रियसभामा महिला सहभागिता	१४
तालिका नं. ५	: नेपाली महिलाको वर्तमान अवस्था (तथ्याङ्कगत रूपमा)	१५
तालिका नं. ६	: महिला हिंसाको विवरण	१६
तालिका नं. ७	: उत्तरदाताको उमेर समूहगत जनसंख्या	४५
तालिका नं. ८	: उत्तरदाताको शैक्षिक योग्यता	४८
तालिका नं. ९	: आय आर्जनमा सहभागी महिलाहरूको मासिक आय	४९
तालिका नं. १०	: आयमूलक तालिम विवरण	५६
तालिका नं. ११	: चेतनामूलक तालिम विवरण	५७
तालिका नं. १२	: आत्म निर्भरता	६०
तालिका नं. १३	: खर्च गर्ने क्षेत्र	६३
तालिका नं. १४	: चेतनामूलक तालिमको प्रभाव	६८
तालिका नं. १५	: सामाजिक कार्यमा सहभागी महिला संख्या	६९

चित्र सूची

चित्र नं.	शीर्षक	पृष्ठ सं.
चित्र नं. १	: अवधारणागत खाका	६
चित्र नं. २	: सशक्तिकरणको प्रकार	२३
चित्र नं. ३	: सशक्तिकरण सञ्जाल	२४
चित्र नं. ४	: बुटवल नगरपालिकाको संगठनात्मक स्वरूप	३६
चित्र नं. ५	: आमा जागरण समूहको महिला सशक्तिकरण कार्यक्रमको ढाँचा	३९
चित्र नं. ६	: उत्तरदाताको वैवाहिक स्थिति	४६
चित्र नं. ७	: उत्तरदाताको पारिवारमा स्थान	४७
चित्र नं. ८	: महिलाहरूको बचत समूहमा संलग्नता	५१
चित्र नं. ९	: बचतको ढाँचा	५२
चित्र नं. १०	: आत्म निर्भरता	६१
चित्र नं. ११	: खर्च गर्ने क्षेत्र	६३
चित्र नं. १२	: खर्च गर्ने निर्णयमा सहभागिता	६४
चित्र नं. १३	: आर्थिक अवस्थामा फरक	६५
चित्र नं. १४	: सामाजिक कार्यमा सहभागी महिला संख्या	६९
चित्र नं. १५	: बुटवल नगरपालिकाको नक्सा	परिशिष्ट